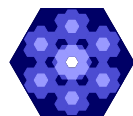

-
- **Humánní geografie 1**
 - **Sociální geografie pro vzdělávání**

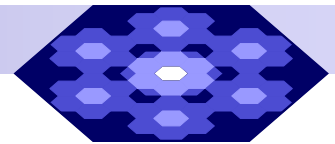
- **organizace výuky**
- **úvod do humánní geografie**

CENARS

Centre for Analysis of Regional Systems
cenars.upol.cz

Marián Halás

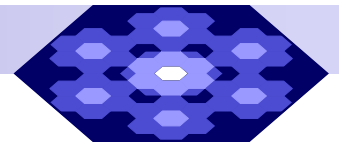

Sylabus přednášek

- *úvod, představení a definice HG (SG), zařazení v rámci geografických disciplín, vývoj, aktuální témata*

geografie obyvatelstva:

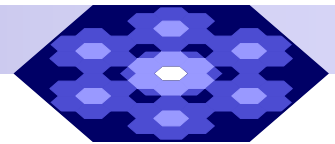
- *geografické rozmístění obyvatelstva (metody hodnocení, vliv přírodních a sociálních podmínek, vývojové trendy)*
- *přirozená reprodukce obyvatelstva (základní demografické charakteristiky, globální problémy populačního vývoje, populační teorie a zákony, populační politika)*
- *migrace a ostatní formy prostorové mobility obyvatelstva (hlavní směry stěhování v ČR, hlavní rysy mezinárodní migrace, migrační motivace)*
- *sociální, ekonomická a kulturní struktura populací*
- *populační prognózy*

Sylabus přednášek

geografie sídel:

- *sídelní systém (historický vývoj struktury osídlení)*
- *proces urbanizace (způsoby hodnocení, vývojové fáze, regionální rozdíly)*
- *městská a venkovská sídla (vymezení pojmů, funkční klasifikace sídel, současné změny ve venkovském osídlení)*
- *vnitřní struktura a organizace měst (základní pravidelnosti v demografické, sociální a funkční diferenciaci)*

Základní studijní literatura

HALÁS, M., BRYCHTOVÁ, Š., FŇUKAL, M. 2022.
Humánní geografie 1: geografie obyvatelstva a sídel. Univerzita Palackého v Olomouci.

skriptum HG1 a prezentace dostupné na: geography.upol.cz/materialy-hg1

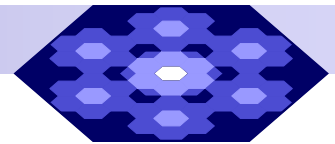
skriptum SGV a prezentace dostupné na: geography.upol.cz/materialy-sgv

KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z., VODÁKOVÁ, A. 2009. Demografie (nejen) pro demografy. SLON.

KUNC, J., a kol. 2019. (Geo)demografie nejen pro ekonomy. Brno, MU.

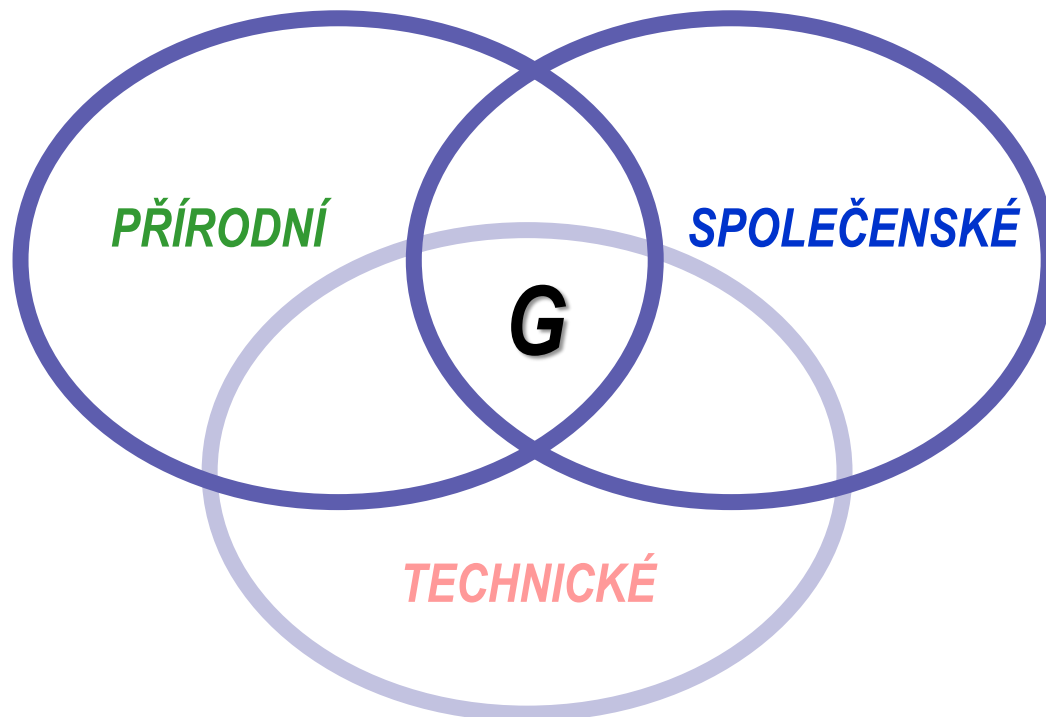
PROKOP, D. 2020. Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti. Host.

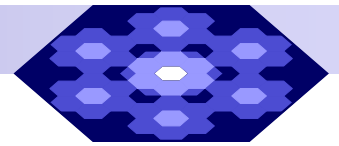
TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. 2008.
Ekonomická a sociální geografie. Plzeň, Aleš Čeněk.

Geografie

- *průnik mezi přírodními, společenskými a technickými vědami*
- *pozice na rozmezí mezi idiografickými a nomotetickými vědními disciplínami*

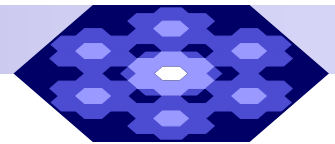
Geografie

- *systematická*
- *regionální*
- *teoretická (spojená s filozofií a teorií systémů)*
- *geografická metodologie (důraz na metody)*

systematická geografie: fyzická, humánní (sociální?)

- **fyzická geografie** – *prostorové rozložení přírodních prvků a jevů*

*parciální disciplíny: geomorfologie
klimatologie
hydrogeografie
pedogeografie
biogeografie*

- **humánní geografie** – prostorové rozložení prvků a jevů tvořených činností člověka

*parciální disciplíny: geografie obyvatelstva
(podle prostorového uspořádání sídel)*

geografie sídel

geografie venkova – RG

geografie města (měst) – UG

(podle výrobních a nevýrobních aktivit člověka)

geografie zemědělství

geografie průmyslu

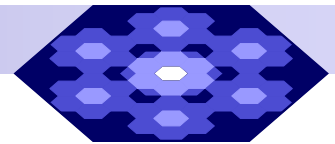
geografie dopravy

geografie cestovního ruchu

geografie obchodu

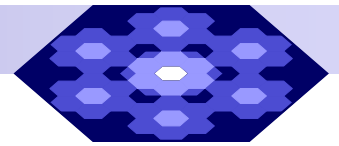
geografie služeb

pozn. jaké jsou méně tradiční parciální disciplíny HG?

Proč humánní geografie?

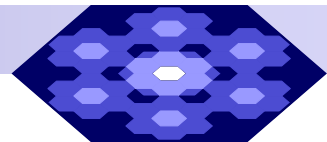
- *ve světě se standardně používá termín human geography (angličtina, francouzština atd.)*
- *„social geography“ je pouze podmnožinou humánní geografie zaměřenou na sociální témata*
- *když použijeme termín sociální geografie na celou humánní geografii, vzniká nám terminologický chaos*
- *pražská akademická geografie (Albertov) to tak dělá a celá Česká republika (včetně výuky geografie na všech ZŠ, SŠ a VŠ) se tomu přizpůsobuje*

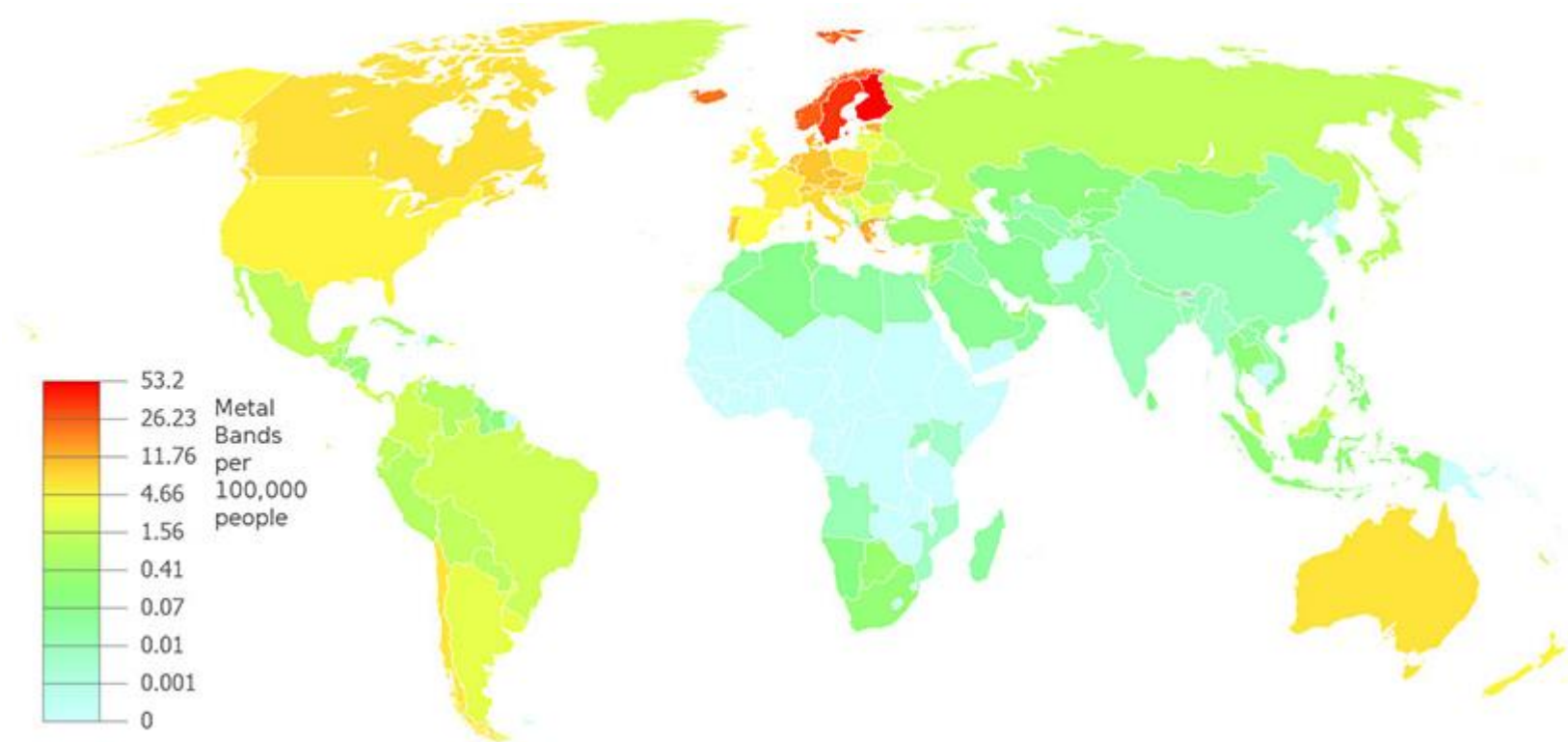
Co všechno je geografie?

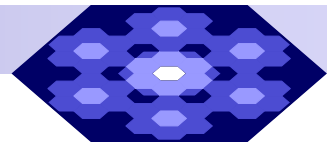
- *geografie je všude kolem nás, jen ji musíme hledat*

***GEOGRAPHY IS
WHERE AND WHY***

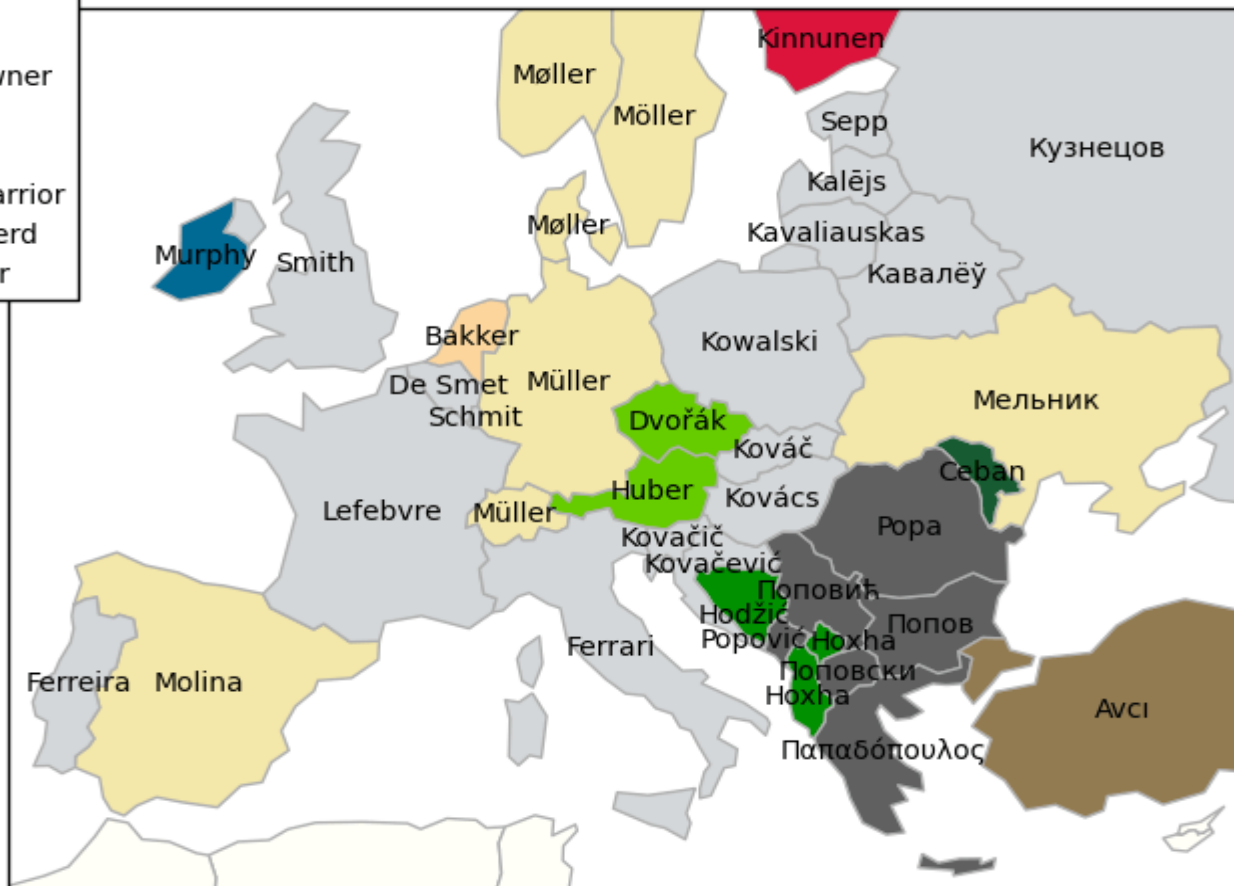
Metalové kapely

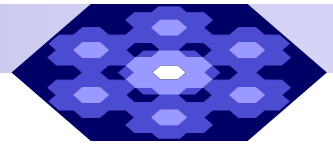

Nejčtetnější příjmení

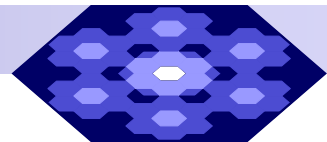
- smith
- miller
- priest
- imam
- landowner
- baker
- hunter
- sea-warrior
- shepherd
- skinner

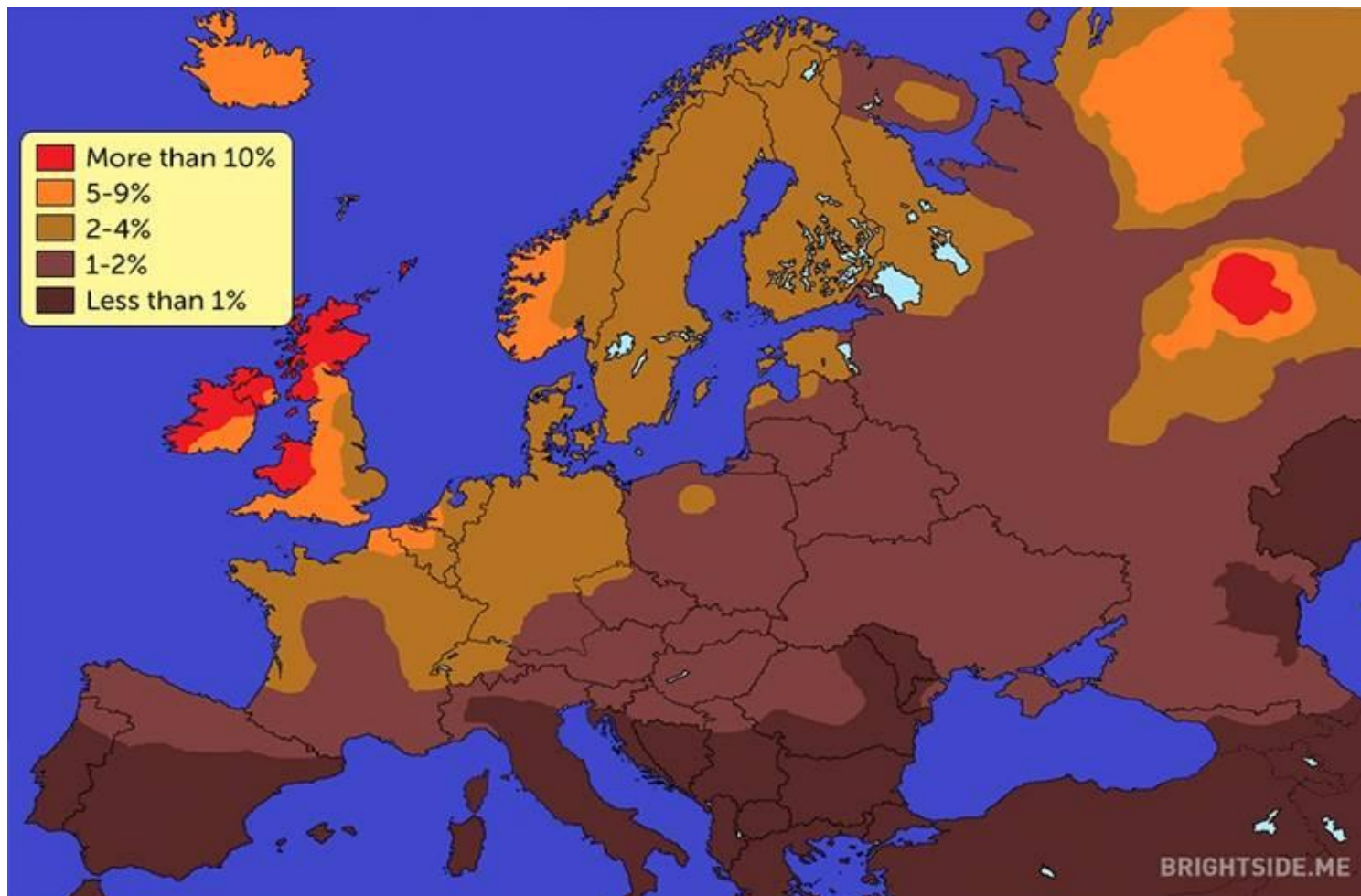

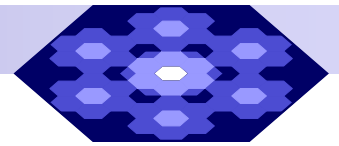
Barva vlasů původní populace

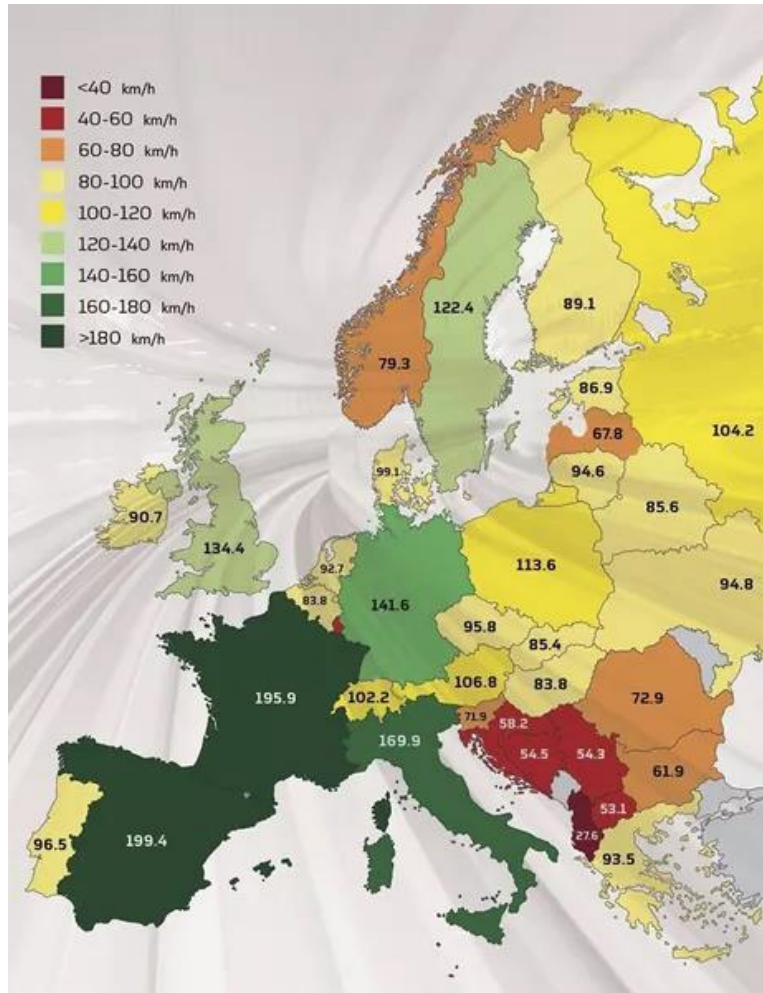

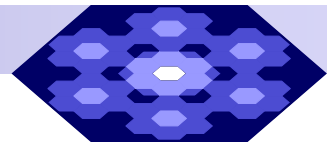
Zrzaví

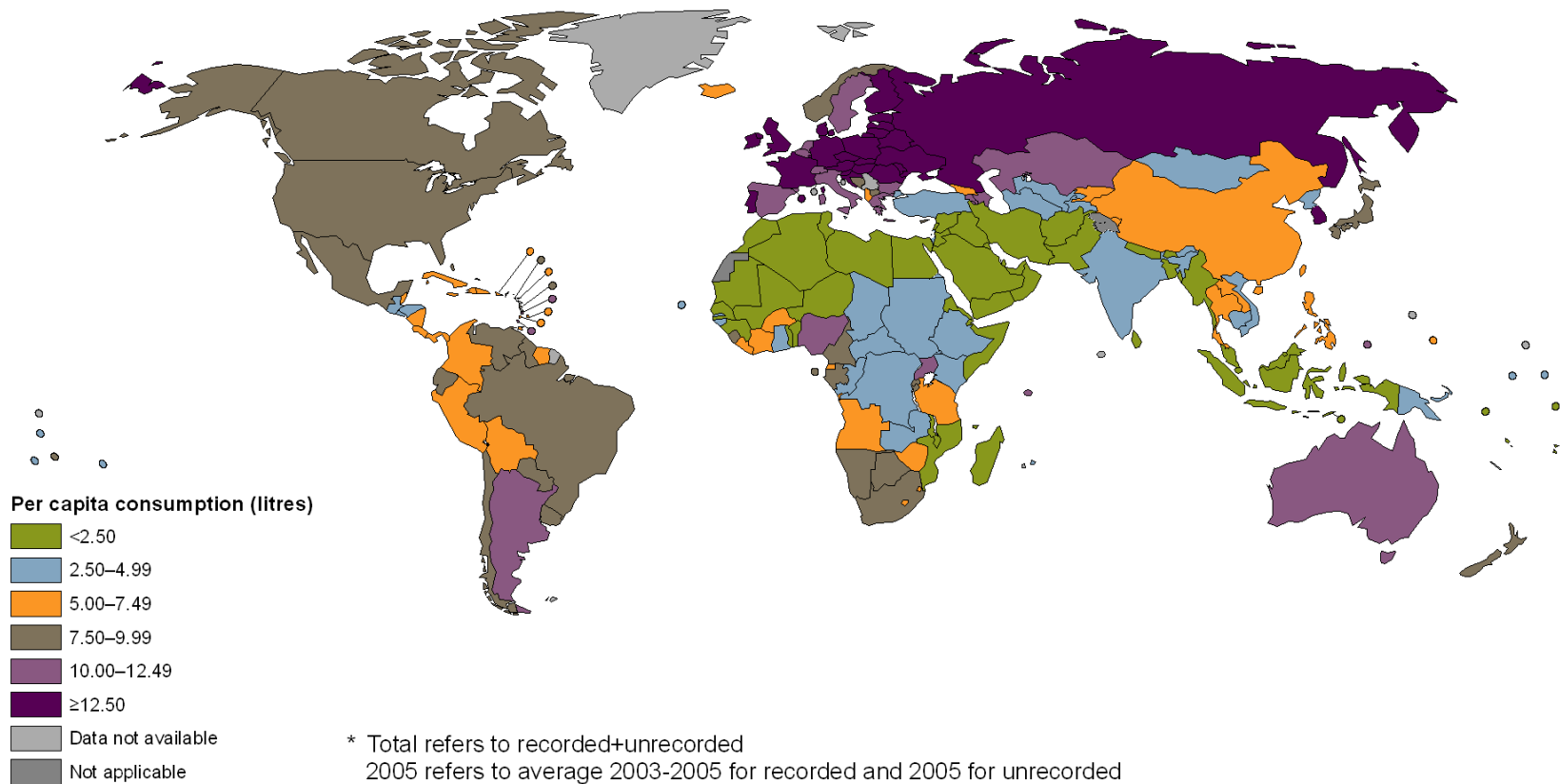

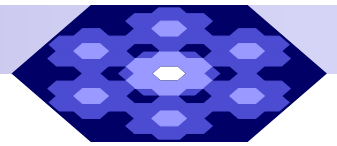
Jak rychle jezdí vlaky

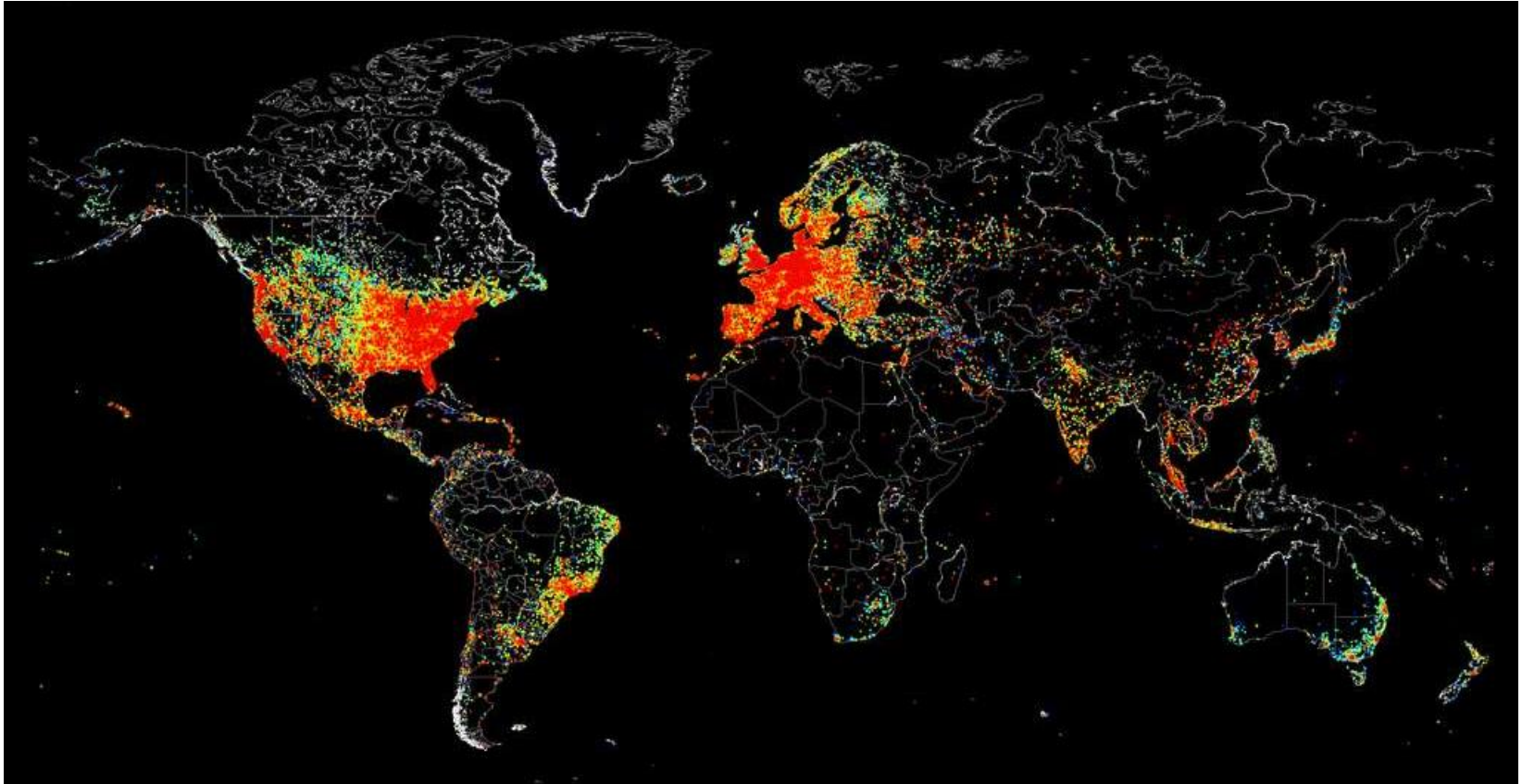

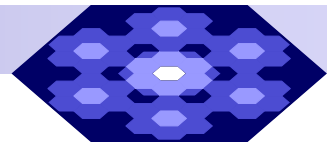
Konzumace čistého alkoholu

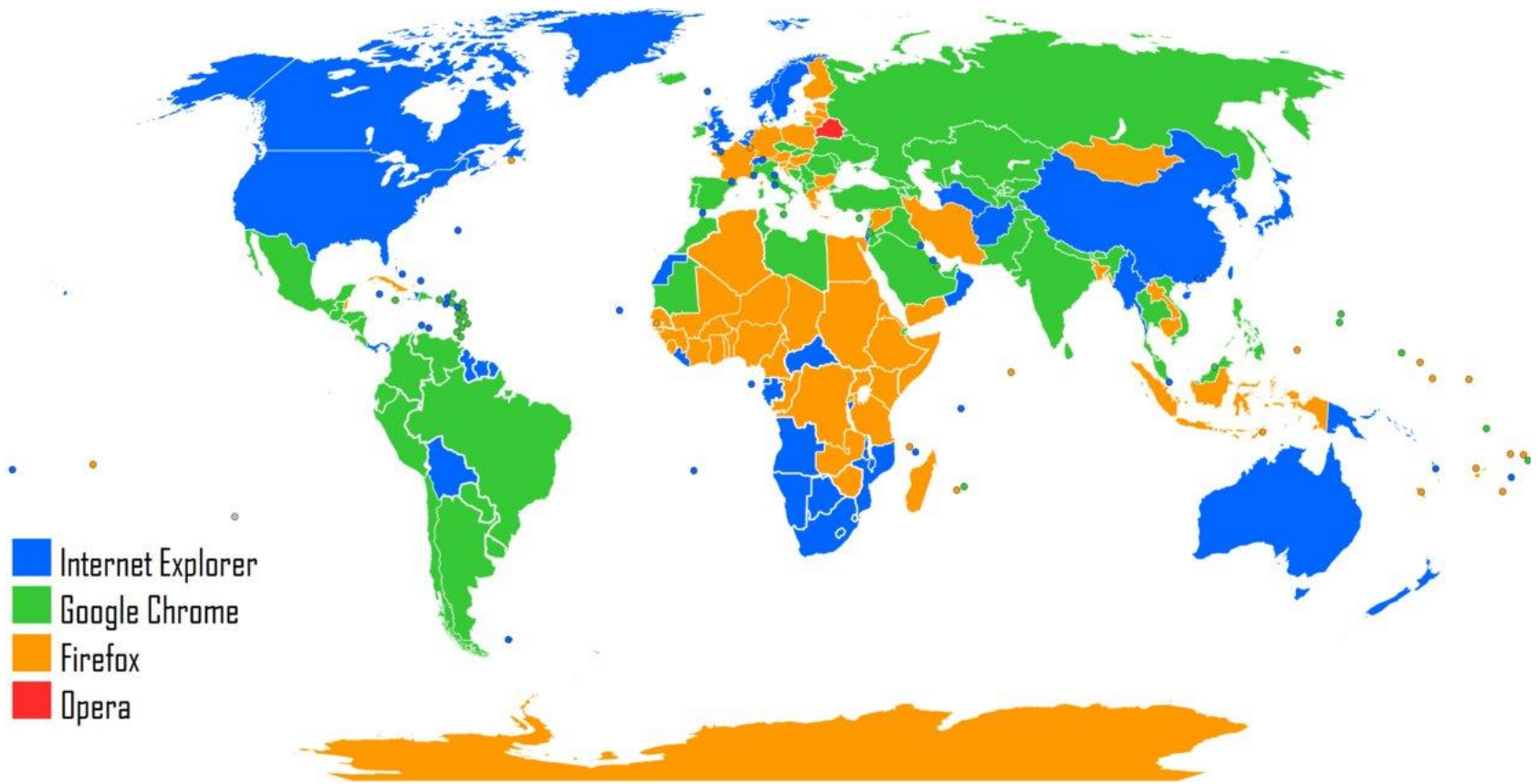

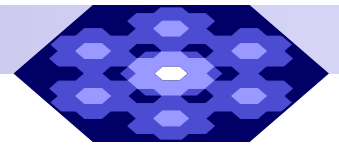
Uživatelé internetu

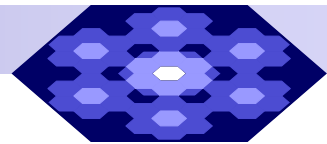
Nejpoužívanější webové prohlížeče

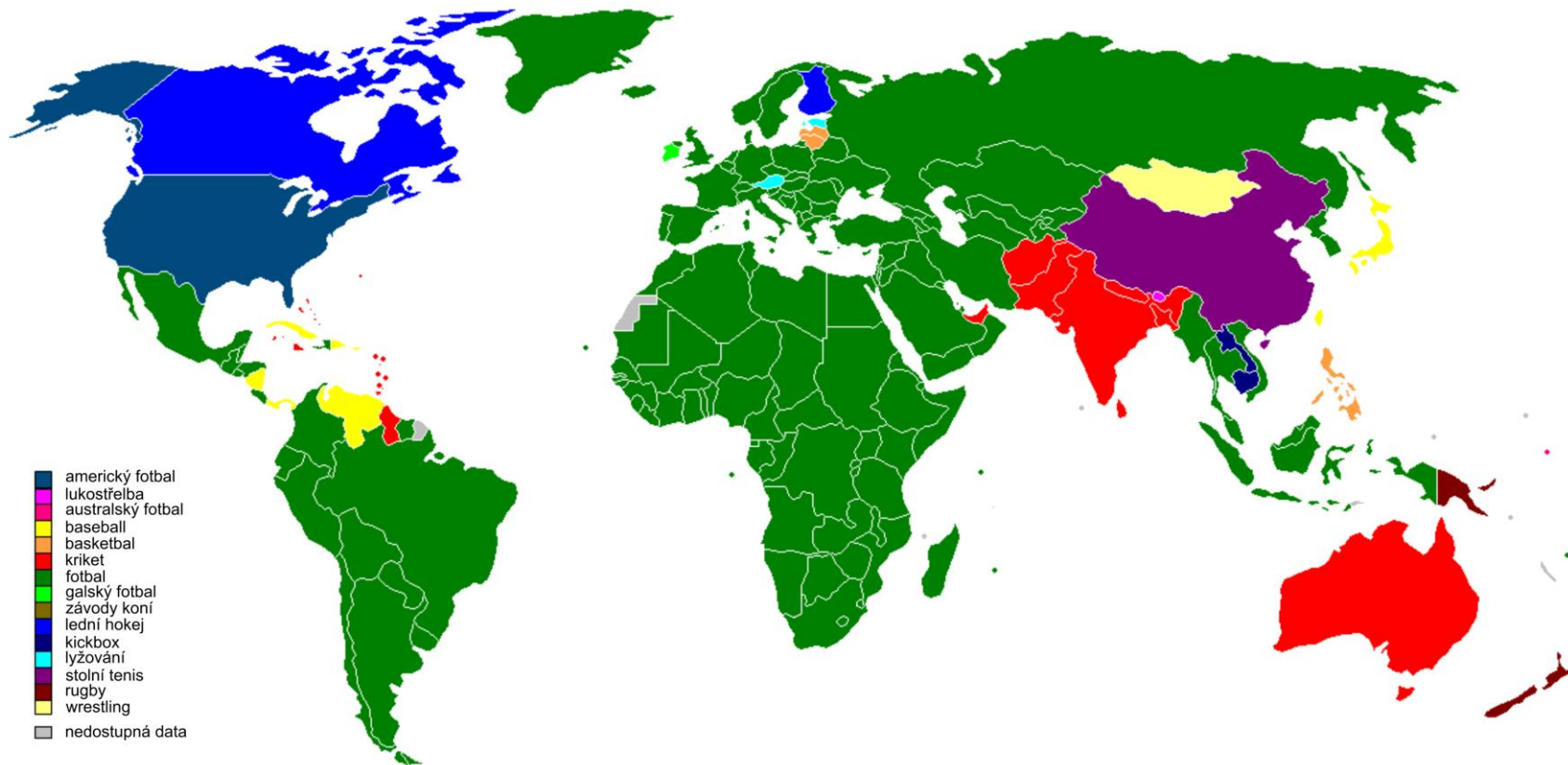

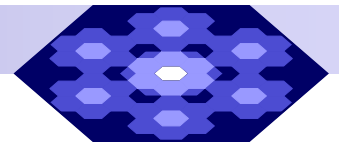
Aktivita na Facebooku

Nejoblíbenější sporty

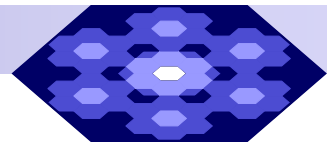

Co všechno je geografie?

- *geografie je všude kolem nás, jen ji musíme hledat*

***GEOGRAFIE JE
„VĚDA O ŠÍPKÁCH“***

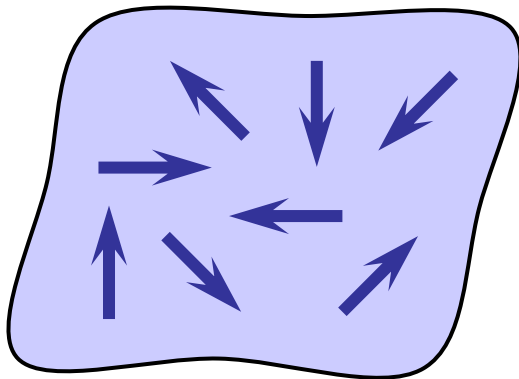
- *tj. nezajímají nás jen statické prvky, ale i dynamické prvky (např. pohyby osob, zboží, informací atd.) a jejich prostorová distribuce*

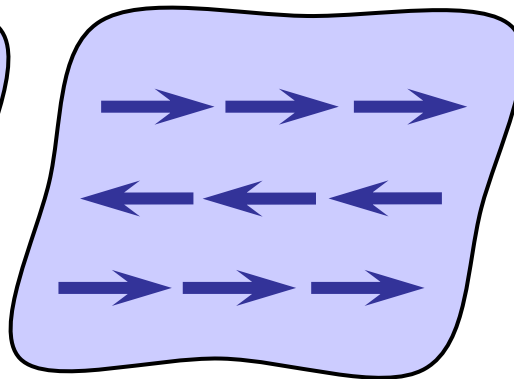
Co všechno je geografie?

- *toky osob, zboží, kapitálu, informací...*

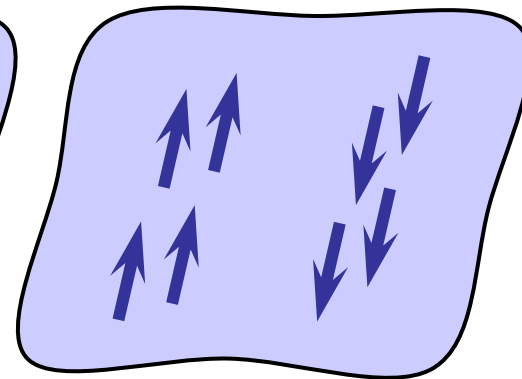
a) Random

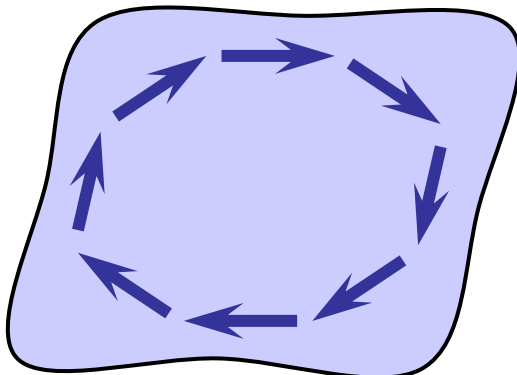
b) Oriented

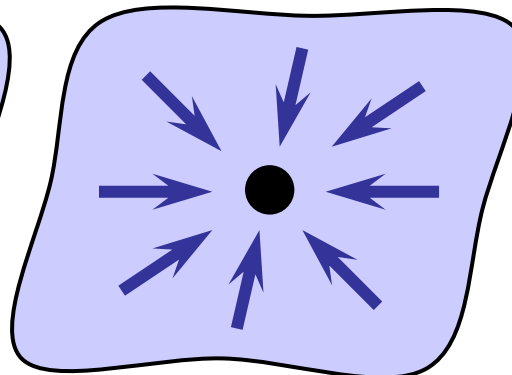
c) Channelled

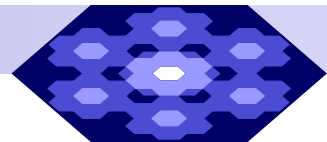

d) Circular

e) Nodal

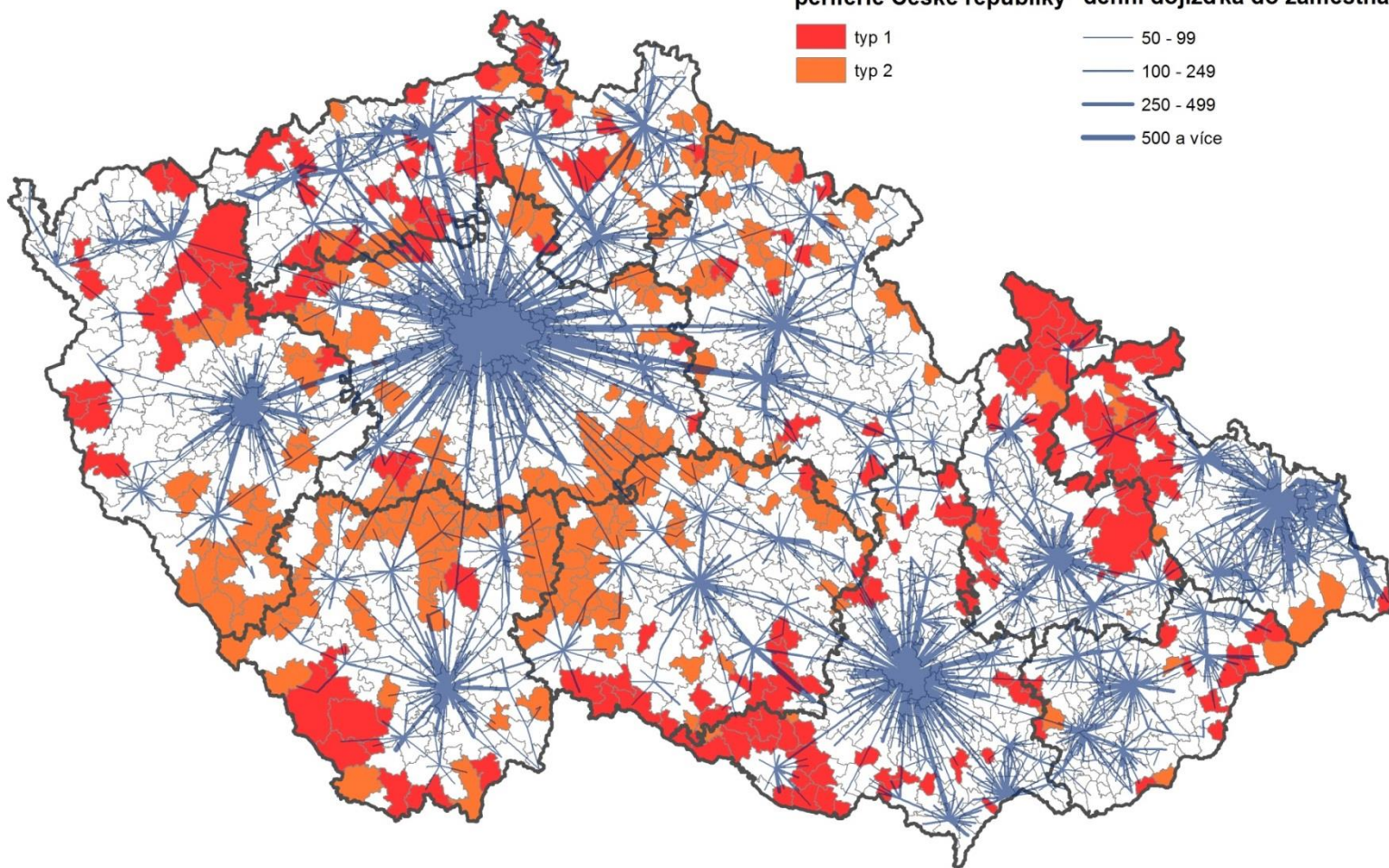

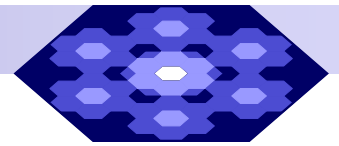
Denní toky obyvatelstva vs. periferie

periferie České republiky denní dojíždka do zaměstnání

typ 1
typ 2

— 50 - 99
— 100 - 249
— 250 - 499
— 500 a více

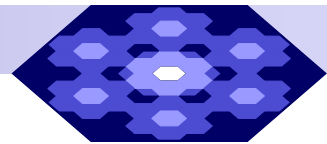

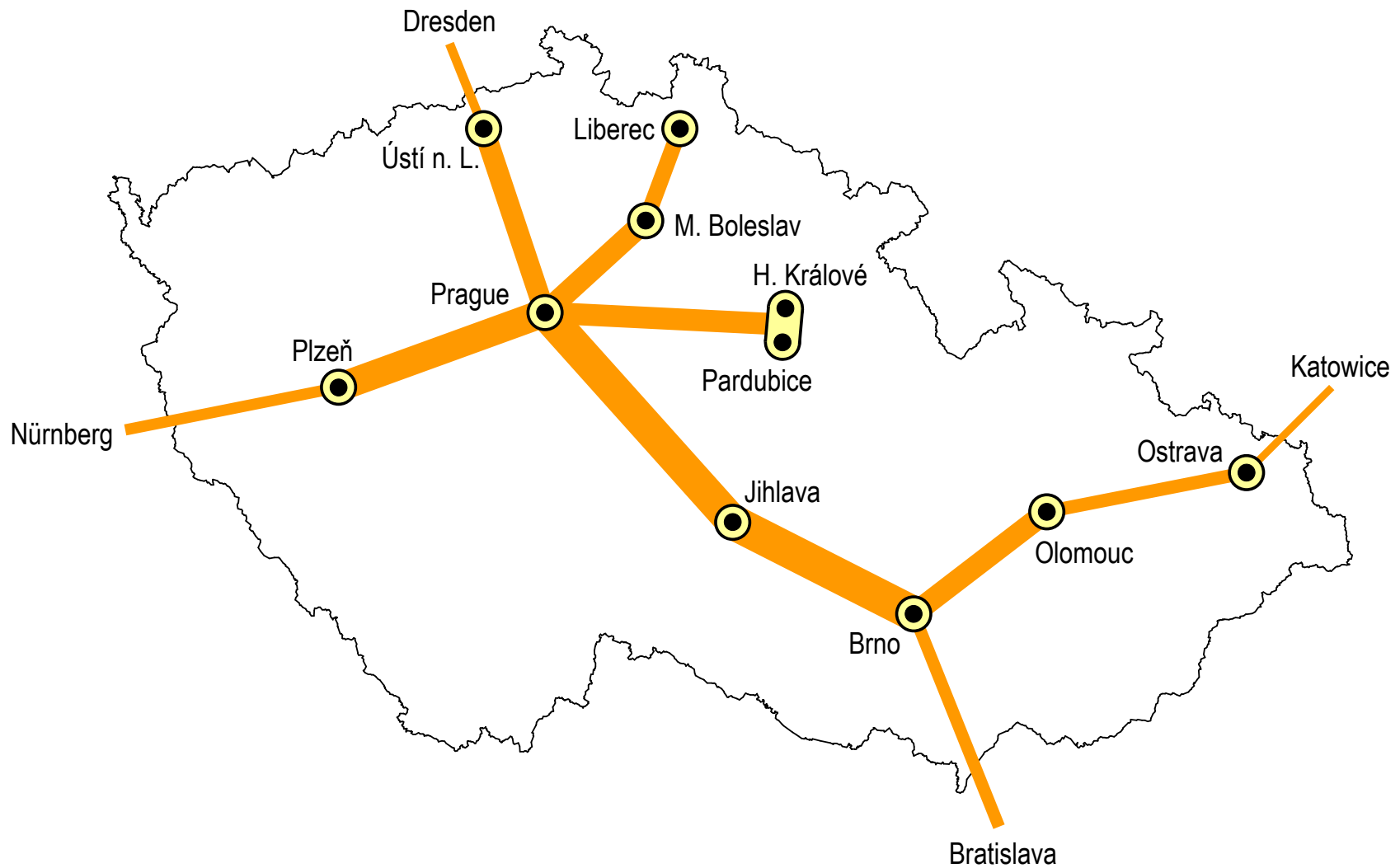
Co všechno je geografie?

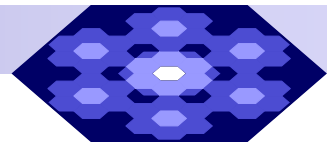
- *geografie je všude kolem nás, jen ji musíme hledat*

GEOGRAFIE A PROGNÓZY, RESP. PLÁNOVÁNÍ

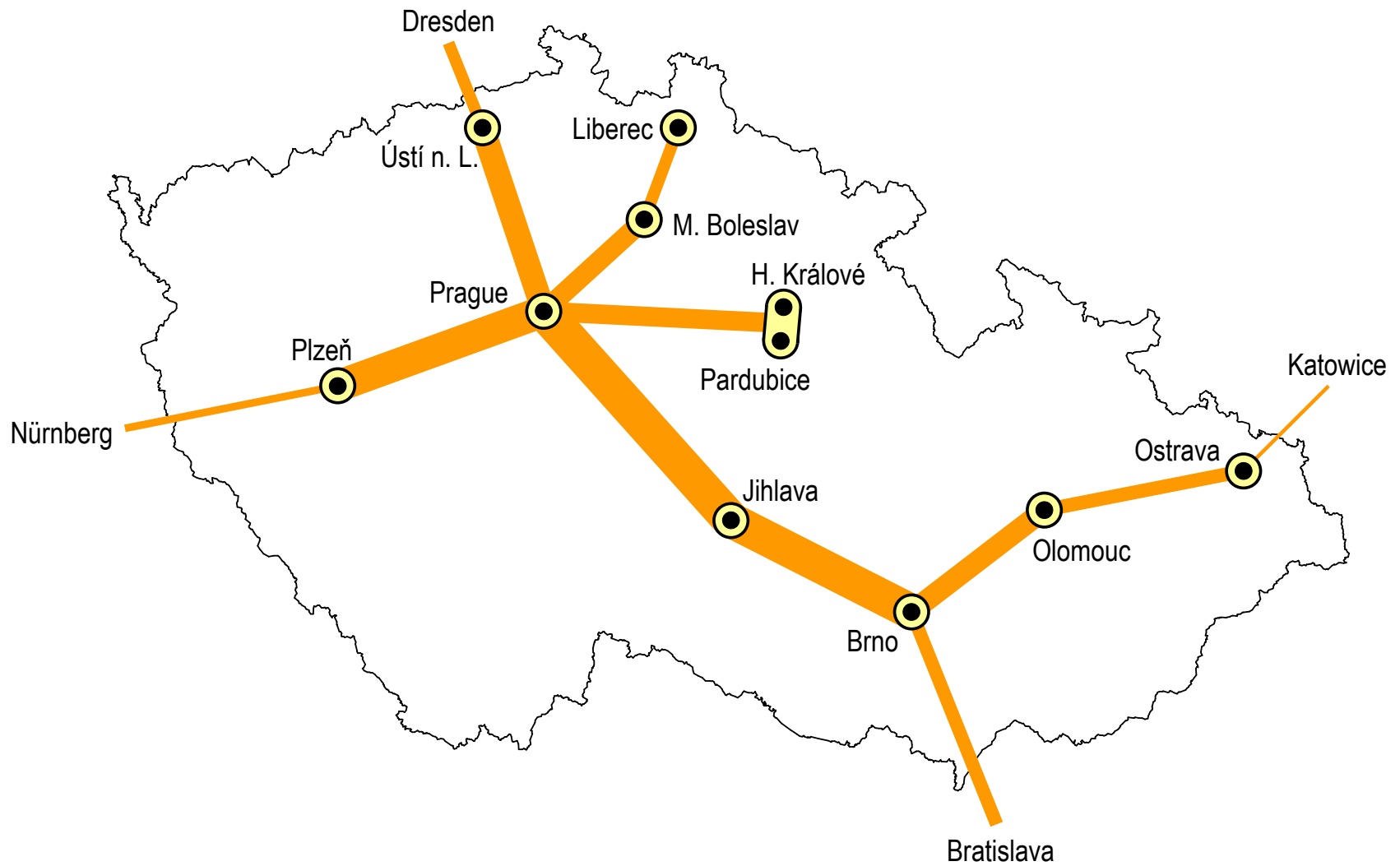

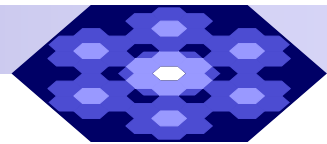
Intenzita dopravy na dálnicích

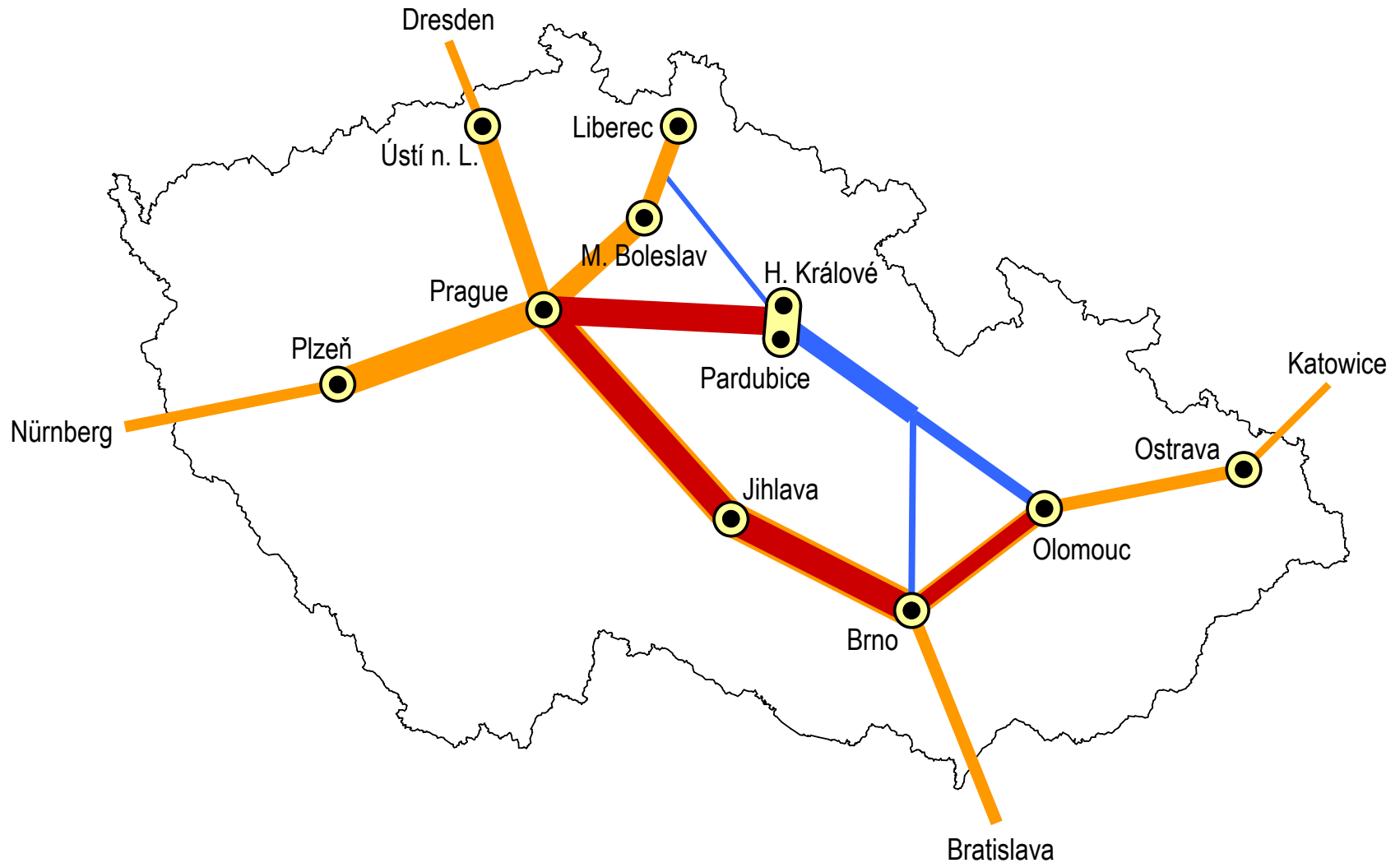

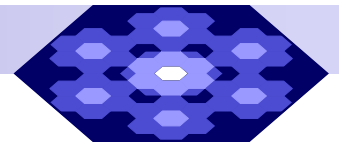
Model intenzity

Model intenzity po dostavbě D35 a D43

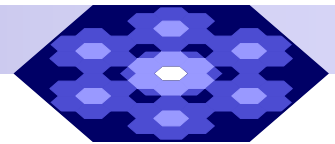
*vztah parciálních disciplín: např. geografie
zemědělství a geografie venkova – agro-rurál...*

■ **regionální geografie**

- zahrnuje fyzickou i humánní složku

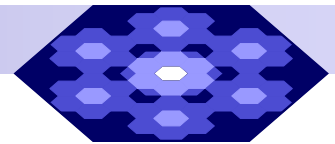
důvody: větší dynamika změn,

potřeba HG regionalizace

Humánní geografie

- objekt výzkumu: socio-ekonomická sféra země, příp. částečně i noosféra a kybersféra (co?)
- předmět výzkumu: zákonitosti vývoje a prostorové diferenciacie socio-ekonomické sféry země, příp. noosféry a kybersféry (proč?)

Struktura geografických disciplín

tradiční:

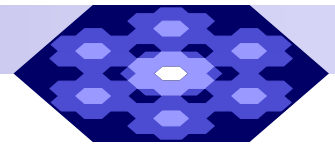
- **FYZICKO-GEOGRAFICKÁ SFÉRA** – tj. materiální geosféra neantropogenní povahy
- **SOCIO-EKONOMICKÁ SFÉRA** – tj. materiální geosféra antropogenní povahy

nové:

- **NOOSFÉRA a KYBERSFÉRA** – tj. nemateriální geosféra antropogenní povahy

noosféra: sféra myšlení, představ, hodnot, etických principů, nemateriální kultury, ideologických doktrín

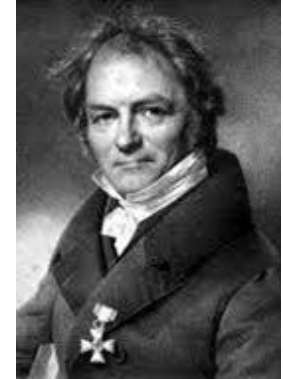
kybersféra: sféra virtuálního prostoru, např. na internetu

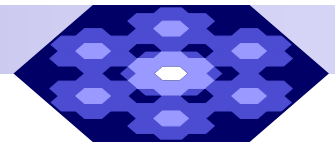
Kybersféra a geografie

- *velká část životů a činností člověka se přesouvá do kyberprostoru*
 - *posílení tohoto stavu s nástupem pandemie covidu-19*
- *pozitivní vlivy a příležitosti*
 - *zefektivnění činností a služeb*
 - *hledání rovnováhy mezi bezpečností a ochranou osobních dat*
- *negativní vlivy a rizika*
 - *nástup tzv. dohledového kapitalismu*
 - *zneužívání osobních dat na komerční a jiné účely (zejména globální technologické společnosti jako Google nebo Facebook)*
 - *riziko působení a ovlivňování lidského chování*

Vznik moderní geografie 19. století – polovina 20. století

- *klasická německá škola*
 - *Alexander von Humboldt (1769-1859): zabýval se především přírodovědou, ale také obecnou fyzickou geografii, klimatogeografií a fytoogeografií; autor rozsáhlého díla Kosmos*
 - *Karl Ritter (1789-1859): vedoucí první katedry geografie na světě, která byla založena v Berlíně; rozpracoval teorii **geografického determinismu***
- *propagace komparativní geografické metody: srovnávání několika objektů nebo jevů za účelem získání jejich společných nebo naopak odlišných znaků*

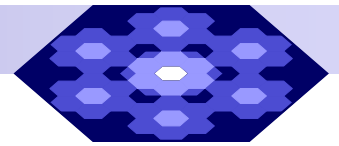
Vznik moderní geografie

(další přístupy)

1. **pozitivismus**: zakladatelem je filosof **August Comte** (1798-1857), představuje první skutečně vědeckou metodologii

- klade důraz na studium fakt, empirické pozorování: pouze na tomto základě lze sestavit jediný skutečný obraz světa
- předpokládá neutralitu vědeckého poznání, objektivitu vědce, opakování pozorování, teorie je ověřována empiricky
- používaný dodnes

Vznik moderní geografie

(další přístupy)

2. geografický posibilismus: hlavním představitelem je francouzský geograf **Paul Vidal de La Blache** (1845-1918)

- odklon od determinismu
- zakladatel regionální geografie v dnešním slova smyslu
- geografii bere jako komplexní vědní disciplínu, region jako výsledek vzájemného působení FG a HG jevů

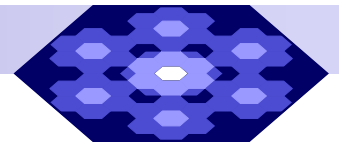
Vznik moderní geografie

(další přístupy)

3. geografický indeterminismus: hlavním představitel^{em} je americký geograf **Richard Hartshorne** (1899-1992)

- *navazuje na P. V. de La Blache*
- *hovoří o nezávislosti člověka na přírodních podmínkách*
- *hybnou silou je člověk obdařený svobodnou vůlí záleží jen na něm, jak geografické prostředí využije*

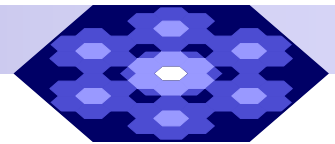

Moderní geografie po 2WW

kvantitativní revoluce

- *inspirovaná pozitivistickými metodami a přístupy*
- *proces exaktizace a matematizace geografie, využití statistických analýz*
- *50. a 60. léta 20. století*
 - *Peter Haggett*
 - *William Bunge*
 - *Brian Berry*

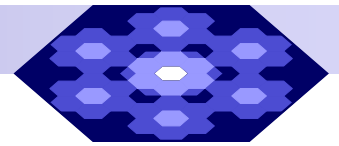

Moderní geografie po 2WW

nové a radikální geografie

kritika pozitivismu, nástup kvalitativních metod

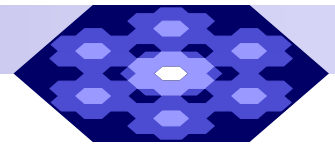
- *humanistická (70. léta 20. století)*
 - *staví do centra geografického vnímání člověka, vazba na filozofii a jiné humanistické obory*
- *(neo)marxistická (70. léta 20. století)*
 - *v souvislosti s celospolečenským odporem k vietnamské válce v USA (+ hippies, černošská a mírová hnutí)*
- *feministická (80. léta 20. století)*
 - *muži mají práva, která jsou nespravedlivě upírána ženám*

Moderní geografie po 2WW

postmoderní geografie

- *od 2. poloviny 80. let 20. století*
- *nedůvěra k velkým projektům, velkým teoriím*
- *hledají se návrhy s lidským měřítkem v návaznosti na historii, tradice, specifiku lokalit a regionů, rozkvet regionální geografie*
- *rozvíjí se především v evropském kulturním prostoru (Velká Británie)*

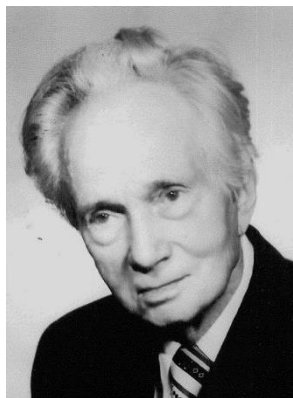

Shrnutí: vývoj HG po 2 WW

- *pol. 50. let – pol. 60. let: nomotetický přístup (kvantitativní revoluce – Chorley, Hagget, Isard)*
- *pol. 60. let – přelom 70. a 80. let: idiografický přístup (post-pozitivismus, radikální geografie, v krajních případech např. až neo-marxismus – Myrdal, Harvey)*
- *od 80. let: postmoderní humánní geografie, příklon k institucionalismu, neo-idiografický přístup (subjektivita výzkumu, nedůvěra k velkým teoriím, návrhy s lidským měřítkem – Giddens, Sayer)*

Vývoj HG v ČR po 2 WW

- *ideologické vlivy*
- *čistě pozitivistický přístup*
- *důraz na modelování a statistickou analýzu*
- *po roce 1990 nezachycení světových trendů (jazykové nedostatky, neuznávání „vědecké hodnoty“ jiných než pozitivistických přístupů...)*

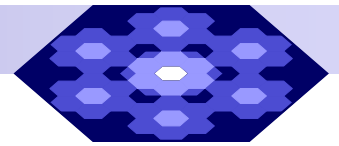

Vývoj HG v ČR po roce 2000

svítání na lepší časy (nástup porevoluční generace):

- *návrat (hlavně pražských) geografů z dlouhodobých pobytů na amerických univerzitách*
- *jazyková vybavenost, aplikace zkušeností, jejich akceptace na mezinárodním fóru*
- *představitelé: Blažek (regionální rozvoj), Sýkora (město), Drbohlav (migrace), Pavlínek (průmysl, inovace)*

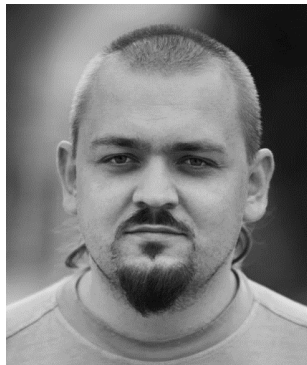

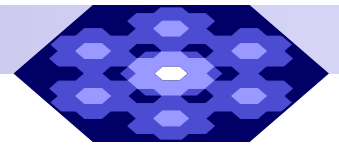
Vývoj HG v ČR po roce 2020?

- *zvyšování odbornosti a kvality českých geografů, plná konkurenceschopnost se světovou geografii*
- *návaznost výzkumu na tradiční a zásadní témata:*

- *prosazování parciálních a okrajových témat:*

Základní konstanty vývoje HG

- *napětí mezi nomotetickými a (neo)idiografickými přístupy výzkumu*
- *napětí mezi výzkumem v HG (změny ve společnosti) a výzkumem životního prostředí – chybí propojení výzkumu společenských a environmentálních systémů*
- *potřeba propojení výzkumu na různých geografických úrovních (v různých měřítkách)*